
Smittevern for arbeidstakere

RETT OG URETT

PREBEN AAVITSLAND

Tidsskriftet

Forskrift om vern av arbeidstakere mot fare ved arbeid med biologiske faktorer er hjemlet i arbeidsmiljøloven og ble sist endret 7. september 1998 (1). Forskriften gir bestemmelser om bl.a. risikovurdering, forebyggende tiltak, opplæring og meldinger til Arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet har nylig gitt ut en veiledning til forskriften (2). Forskriften og veiledningen kan bestilles fra Tiden Norsk Forlag AS (telefon 22 00 71 01) eller leses på Arbeidstilsynets hjemmesider (1, 2).

Formål

Forskriftens formål er ifølge § 1 å ”beskytte arbeidstakernes helse og sikkerhet og å forebygge at de utsettes for farer som oppstår eller kan oppstå ved at de eksponeres for biologiske faktorer i arbeidsmiljøet”. Med biologiske faktorer menes ”mikroorganismer, cellekulturer og endoparasitter som kan fremkalle infeksjoner, allergi eller giftvirkning hos mennesker”. Forskriften klassifiserer de biologiske faktorene i fire risikogrupper etter sykdomsskapende evne, smittefare og tilgjengelighet av forebyggende tiltak og behandling. For eksempel er meningokokker i gruppe 2, pestbakterien i gruppe 3 og Ebola-virus i gruppe 4.

Virkeområde

Ifølge veiledningen gjelder forskriften alle arbeidsplasser der arbeidstakerne arbeider med eller kan bli utsatt for mikroorganismer. De mest risikoutsatte bransjene er ”helsevesenet, laboratorier, landbruk, arbeid med dyr og fisk, næringsmiddelindustri, kloakk og avløp, renovasjon og avløp”.

Forebyggende tiltak

Forskriftens kapittel 2 presiserer arbeidsgivers plikter. Blant disse er plikt til å planlegge arbeidsoppgavene og oppbevaring, håndtering og transport av biologiske faktorer slik at risikoen for skadelig eksponering blir så lav som mulig. Videre skal arbeidsgiver sørge for rutiner for nødvendig rengjøring og eventuelt desinfeksjon av arbeidstøy og arbeidsområder.

Vaksinasjon

Om personlige vernetiltak heter det i § 10: "Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne om nødvendig får utlevert og blir pålagt å bruke hensiktsmessig arbeidstøy og personlig verneutstyr. Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne tilbys sikker og effektiv vaksinasjon mot biologiske faktorer de kan bli eksponert for. Berørte arbeidstakere skal gis informasjon om fordeler og ulemper ved å la seg vaksinere. Arbeidsgiver skal dekke utgiftene ved vaksinasjonen."

Det siste punktet omtales nærmere i veiledningen: "Forskriften sier at dersom det finnes sikker og effektiv vaksine, skal arbeidstakerne tilbys vaksinasjon. En *effektiv* vaksine gir god beskyttelse mot å bli smittet. En *sikker* vaksine gir ikke vesentlig helserisiko for den som lar seg vaksinere. Den offentlige helsetjenesten og Statens institutt for folkehelse har oversikt over hvilke vaksiner som er tilgjengelige, og kan gi råd om vaksiner. (. . .) Er det uklart om vaksinasjon skal tilbys, bør arbeidsgiveren fremlegge saken for Arbeidstilsynet."

Inneslutning

Forskriften redegjør for en del inneslutningstiltak som kan være aktuelle i laboratorier (§ 20) og i industriell virksomhet (§ 21). Hvorvidt tiltakene skal oppfylles, avhenger av hvilke biologiske faktorer det skal arbeides med. Inneslutningsnivå 2, 3 og 4 benyttes ved arbeid med biologiske faktorer i henholdsvis gruppe 2, 3 og 4. Ved nivå 2 er det for eksempel ikke krav om at arbeidslokalene er atskilt fra enhver annen aktivitet i samme bygning. Ved nivå 3 er dette anbefalt, mens det ved nivå 4 er et krav.

Inneslutningstiltak kan være nødvendig på andre arbeidsplasser enn de nevnte. I forskriften § 14, femte punkt heter det: "I isolasjonsenheter hvor det oppholder seg mennesker eller dyr som er eller antas å være smittet med biologiske faktorer i gruppe 3 eller gruppe 4, skal de av inneslutningstiltakene som er nevnt i § 20 kolonne A, og som i henhold til risikoanalysen anses nødvendig, iverksettes."

Helseundersøkelse

Forskriften § 17 har bestemmelser om helseundersøkelse av arbeidstakere. Hovedregelen er: ”Dersom risikovurderingen viser at arbeidstaker kan bli eksponert for helsefarlige biologiske faktorer på en slik måte at det er nødvendig med mer enn vanlige hygieniske vernetiltak, skal arbeidstaker ha egnet helseundersøkelse. Med egnet helseundersøkelse menes undersøkelse som kan gi grunnlag for forebyggende tiltak i virksomheten eller tiltak som kan redusere den undersøkte arbeidstakerens risiko for helseskade som følge av arbeid med biologiske faktorer.”

Veiledningen presiserer at helseundersøkelser ”er hensiktsmessige bare dersom de kan minske risikoen for at arbeidstakere får helseskade fra de biologiske faktorene. Helseundersøkelser som ikke kan bidra til å minske helserisikoen, kan gi falsk trygghet og har heller ingen hensikt”.

LITTERATUR

1. Forskrift av 19. desember 1997 nr. 1322 om vern av arbeidstakerne mot farer ved arbeid med biologiske faktorer.
(www.arbeidstilsynet.no/regel/fors550.html)
2. Arbeidstilsynet. Biologiske faktorer. Veiledning til arbeidsmiljøloven. Oslo: Direktoratet for arbeidstilsynet, 1999.
(www.arbeidstilsynet.no/regel/veil549.html)

Publisert: 20. januar 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 17. februar 2026.